

Folkhögskolevägen till arbete och vidare studier

OM:

Utvecklingsarbete och
kollegialt lärande

Deltagares egenmakt
och etablering

Samverkan med det
omgivande samhället

5 ■ *Förord*

VÄGEN

- 6 ■ Inledning
- 8 ■ Folkhögskolorna och samhället
- 11 ■ Deltagarna
- 13 ■ En dansk forskningsstudie
- 14 ■ Utvecklingsområden
- 17 ■ Fridas bild av folkhögskolan
- 18 ■ Organisering och kollegialt lärande
- 20 ■ Ett gemensamt språk
- 22 ■ Om betydelsen av reflektion
- 24 ■ Från tystnad till toner

KUNSKAPSBANKEN

- 28 ■ Om Kunskapsbanken
- 30 ■ ISEP – en individuell studie- och etableringsplan
- 33 ■ Pedagogik, bildning och stöd
- 36 ■ Läsaren
- 38 ■ Studie- och yrkesförberedelser
- 42 ■ Hälsa och välbefinnande
- 46 ■ Vardagsliv och internat
- 49 ■ Samverkan
- 52 ■ VÄGENS:s modell för utvecklingsarbete
- 58 ■ *Slutord*

Publicerad av Folkbildningsrådet 2026

TEXT OCH FOTO Helena Isaksson Baeck

GRAFISK FORM Pasadena Studio

ILLUSTRATIONER Emma Hanquist

ISBN 978-91-88692-99-3

www.folkbildningsradet.se

FÖRORD Folkbildningsrådet har som projektägare drivit ESF-projektet VÄGEN tillsammans med femton folkhögskolor och intresseorganisationerna RIO och OFI. Vi vill rikta ett särskilt tack till deltagare och personal som genom sitt dagliga arbete och sina erfarenheter har gett innehåll och riktning åt projektet. Vi vill också tacka Europeiska socialfonden, forskarna, den externa utvärderaren, referensgrupperna och alla samverkansparter för ett gediget och gott samarbete. Gemensamt har vi verkat för att lyfta folkhögskolans roll för människors möjligheter att växa, ta steg vidare och forma sina liv.

Anna-Karin Lindblom, *generalsekreterare*
Folkbildningsrådet

Olle Westberg, *generalsekreterare*
Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO)

Annica Wallenborg Flynn, *verksamhetschef*
Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation (OFI)

VÄGEN har bedrivits med stöd av Europeiska socialfonden. Fonden förvaltas av Svenska ESF-rådet, som sedan år 2000 har i uppdrag av regeringen att stärka individens ställning på arbetsmarknaden. ESF-rådet medfinansierar projekt som arbetar med kompetensutveckling, sysselsättningsåtgärder och integrationsinsatser och som utvecklar metoder och organisations- samt samverkansformer som bidrar till att stärka Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt.

Inledning

Folkhögskolans demokratiska uppdrag bygger på bildningens breda ideal, där människor utvecklar kunskaper och förmågor i möten med varandra. Utbildningsformen har i drygt 150 år erbjudit vägar till delaktighet och lärande för att utjämna utbildningsklyftor och för att främja välmående och personlig utveckling.

På folkhögskolan finns människor med olika drömmar och livserfarenheter. Oavsett om man går en kurs för att bli alpin skidåkare, musikal-artist eller för att få behörighet till universitet och yrkesutbildningar beskriver många deltagare att sättet att lära ger utrymme för reflektion och växande. Julia på Wendelsbergs folkhögskola uttrycker det så här:

– Det räcker inte med kunskaper om världen. Man behöver veta hur man ska leva i den också. På folkhögskolan får man lära sig vad det är att vara människa.

Målet med projektet VÄGEN har varit att stärka deltagares egenmakt och att underlätta övergången från folkhögskolan till arbete och vidare studier. Det övergripande syftet har varit att bidra till ett hållbart och inkluderande arbetsliv för alla.

VÄGEN har pågått mellan 2023 och 2026 med medfinansiering av Europeiska socialfonden (ESF). Folkbildningsrådet har som projektägare lett arbetet i samverkan med femton folkhögskolor samt intresseorganisationerna RIO och OFI. Forskare, referensgrupper och utvärderare har tillfört värdefulla perspektiv.

Folkhögskolans bildningsideal utgår från att kunskap fördjupas genom erfarenhetsutbyte. Det kollegiala lärandet har därför fått en framskjuten plats i VÄGEN. Metoder och arbetssätt har prövats, utmanats och delats medarbetare emellan. Begrepp som etablering och stegförflyttningar har utforskats och getts mening i relation till folkhögskolans idé och praktik. En modell för utvecklingsarbete har vuxit fram och VÄGEN:s lärdomar och resultat har, tillsammans med reportage, berättelser och forskning, samlats i en digital kunskapsbank som är öppen för alla.

I den här skriften delar vi med oss av erfarenheter från projektet. Vi hoppas kunna inspirera till utveckling och fördjupade samtal med kollegor, deltagare och samverkanspartner. ■

» Det räcker inte med kunskaper om världen. Man behöver veta hur man ska leva i den också. På folkhögskolan får man lära sig vad det är att vara människa.«

JULIA PÅ WENDELSBERGS FOLKHÖGSKOLA

Folkhögskolorna och samhället

Femton folkhögskolor, från Malmö i söder till Storuman i norr, har deltagit i ESF-projektet VÄGEN. Vissa skolor ligger på landsbygden medan andra finns på mindre orter, i större städer eller förorter.

Projektets mål och aktiviteter har vuxit fram i nära dialog med folkhögskolornas rektorer som pekat på viktiga utvecklingsområden. Många har beskrivit hur de, i en ekonomiskt och organisatoriskt pressad vardag, behöver lägga mer fokus på daglig drift än på utveckling. VÄGEN har gett utrymme för förändringsarbete och gemensamt lärande.

Stegförflyttningar mot etablering

Vid starten av projektet VÄGEN fanns det ungefär 140 000 unga mellan 16 och 29 år som varken arbetade eller studerade. För personer i åldrarna 25 till 65 år var antalet cirka 663 000. Arbetsmarknaden har under senare decennier blivit allt mer komplex. Människor som av olika skäl inte följer den förväntade utbildningslinjen riskerar att möta en kedja av hinder där varje avbrott förstärker svårigheten att ta sig vidare. I detta landskap blir

Vid starten av ESF-projektet VÄGEN fanns det ungefär 140 000 unga mellan 16 och 29 år som varken arbetade eller studerade. För personer i åldrarna 25 till 65 år var antalet cirka 663 000.

insatser som rustar individen för stegförflyttningar betydelsefulla.

I VÄGEN har drygt 130 folkhögskolemedarbetare tagit del av forskning och utvecklat metoder, modeller och arbetssätt för att stärka deltagarnas egenmakt och för att underlätta övergången till arbete och vidare studier.

Kvalitet, uppföljning, synlighet och samverkan

Med ökande krav på transparens och uppföljning av statsbidrag, följer ett behov av att kunna beskriva folkhögskolans kvalitet. Ett betydelsefullt mål med projektet har därför varit att utforska former för systematiskt och kvalitets-säkrat utvecklingsarbete.

Rektorerna har också klargjort att folkhögskolan behöver bli mer känd och etablerad som utbildningsform. Mot denna bakgrund har projektet haft stort fokus på samverkan med relevanta aktörer inom offentlig, privat och ideell sektor. Därtill har skolorna skapat regionala referensgrupper med företrädare för kommuner, regioner, Arbetsförmedlingen, yrkeslivet, utbildningsväsendet, politiken och civilsamhället. Folkhögskolorna har även genomfört arrangemang och event och gjort spridningsinsatser för att synliggöra utbildningsformen. ■

»Folkhögskolan är en livlina. Det behövs utbildningsformer som passar olika människor. För mig är folkhögskolan det bästa som har hänt.«

HAMPUS PÅ ESLÖVS FOLKHÖGSKOLA

Deltagarna

Målet med projektet VÄGEN har varit att stärka deltagares egenmakt och att underlätta övergången från folkhögskolan till arbete och vidare studier. Det övergripande syftet har varit att bidra till ett hållbart och inkluderade arbetsliv för alla.

På väg mot arbete och vidare studier

Projektet har haft fokus på allmän kurs, vilket innebär att nästan samtliga av de 970 deltagare som varit med i VÄGEN har saknat fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning när de började på folkhögskolan.

En betydande andel deltagare har beskrivit att livet innan folkhögskolan har kantats av studieavbrott. Många har uppgett att de har någon form av funktionsnedsättning eller psykisk ohälsa. Vissa har ett annat modersmål och kort utbildningsbakgrund. Flera har erfarenheter av social utsatthet och en känsla av utanförskap. På många av folkhögskolorna märks en stark ökning av unga som inte trivs eller mår bra i det ordinarie skolsystemet.

Hampus går på Eslövs folkhögskola. Han är en av många unga vuxna som anser att folkhögskolan har gett honom en studielust han aldrig tidigare haft.

– Folkhögskolan är en livlina, säger han. Det behövs utbildningsformer som passar olika

människor. För min syster kanske den ordinarie skolan eller komvux passar bättre. För mig är folkhögskolan det bästa som har hänt. Man har gått i skolan hela livet med samma typ av undervisning. Visst finns det tråkiga dagar, men det här sättet att lära känns nytt. Jag har fått struktur och har en plan framåt vilket har varit väldigt viktigt för min motivation.

Så gick det efter projektet

Projektet har haft en extern utvärdering genom VETA Advisor som har gjort enkäter och intervjuer med deltagarna. De mest robusta resultaten handlar om ökad egenmakt och framtidstro. VÄGEN:s deltagare upplever att de har blivit mer delaktiga i sin planering och utveckling. Tryggheten, hälsan och tilltron till den egna förmågan har stärkts och de känner att de har fått en mer konkret riktning mot nästa steg. En anmärkningsvärt hög andel har fullföljt allmän kurs och gått vidare till arbete eller studier. ■

En dansk forskningsstudie

Vad bidrar egentligen till att människor som står långt från arbetsmarknaden kan göra stegförflyttningar mot vidare studier och arbete? I VÄGEN har den danska progressionsmätningsstudien BIP haft stor betydelse för utvecklingsarbetet.

BIP som kunskapsgrund

BIP (Beskæftigelses Indikator Projektet) visar vad det är som gör att människor som står långt från arbetsmarknaden kan göra stegförflyttningar mot jobb eller vidare studier. Studien, som gjordes under fyra år och som omfattade 4 000 deltagare, genomfördes i samarbete med två universitet och 300 handläggare på danska arbetsförmedlingar.

– BIP-studien har givit oss en bra grundförståelse för vilka faktorer som påverkar människors utveckling mot vidare studier och arbete, säger Lena Östlund, projektledare för VÄGEN.

Ulf Olsson, även han projektledare för VÄGEN, har arbetat inom folkhögskolan större delen av sitt yrkesliv. Han menar att den danska forskningsstudiens resultat bekräftar utbildningsformens pedagogiska förhållningssätt.

– De indikatorer som BIP-studien har tagit fram rimmar väl med folkhögskolans bildningsideal, säger han. Förutom att se till att deltagare får de behörigheter och kunskaper de

behöver, arbetar vi med en stark tro på människors inneboende kraft att förändra sina liv genom bildning, hälsa och relationer i en trygg och inkluderande miljö.

BIP:s elva indikatorer för progression

- Individens tilltro till att få ett jobb
- Handläggarens tilltro till att individen ska få ett jobb
- Målmedvetenhet
- Förmåga att skapa kontakt
- Samarbetsförmåga
- Koncentration och instruktionsförståelse
- Jobsöksningsbeteende
- Kunskap om arbetsmarknaden
- Hälsa och välmående
- Hantering av vardagen
- Stöd från nätverk

Källa: Væksthusets Forskningscenter (2020). BIP Indikatorer og jobsannolikhet – hovedpunkter. Første udgåvan. (Översatt från BIP Indikatorer og jobsandsynlighed – hovedpointer, 2017). Aarhus: Væksthusets Forskningscenter.

Utvecklingsområden

Med stöd i den danska BIP-studien har VÄGEN identifierat tydliga utvecklingsområden som behöver förstås i relation till tre perspektiv: deltagarens, verksamhetens och samverkan med det omgivande samhället. I utvecklingsarbetet har samtliga områden och perspektiv beaktats, eftersom de ömsesidigt påverkar varandra.

– När medarbetare samlas kring ett förändringsarbete är det viktigt att ha ramar att arbeta inom, säger Ulf Olsson. Utifrån tydliga utvecklingsområden har folkhögskolorna tagit fram metoder, modeller och arbetssätt som de har utvärderat och delat med varandra genom kollegialt lärande.

Stort fokus har legat på pedagogik, bildning, stöd, internat, hälsa, studie- och yrkesvägledning och inte minst deltagarnas individuella studie- och etableringsplan. I VÄGEN har man även blickat inåt mot den egna verksamheten.

– Under tre år har vi skapat en modell för ett systematiskt och kvalitetssäkrat utvecklingsarbete, säger Lena Östlund. Målet har varit att skapa långsiktiga och varaktiga resultat som gynnar både deltagarna och utbildningsformen.

I projektet har man också arbetat för att stärka banden till andra folkhögskolor och med det omgivande samhället.

– För att lyckas väl med samverkan behöver man bygga relationer och hållbara strukturer, säger Lena Östlund. Deltagarna, folkhögskolans verksamhet och det omgivande samhället ingår i ett ekosystem där alla är beroende av varandra på olika sätt. ■

Deltagarens utveckling

- *ISEP – individuell studie- och etableringsplan:* deltagarens egen planering tillsammans med mentor och stödjande personal.
- *Pedagogik, bildning och stöd:* ämneskunskaper, deltagande och lärandeprocesser.
- *Studie- och yrkesförberedelser:* framtidstro, motivation och omvärldskunskap.
- *Vardagsliv och internat:* praktiska färdigheter, boende, ekonomi, nätverk.
- *Hälsa och välbefinnande:* fysisk och psykisk hälsa.

Verksamheten

- *Utvecklingsarbete och kollegialt lärande:* med målet att skapa organisatoriska förutsättningar för systematisk och kvalitetssäkrad verksamhetsutveckling.

Samverkan

- *Samverkan med det omgivande samhället:* kontakter med kommuner, regioner, vidareutbildningar, arbetsmarknaden, referensgrupper, samt spridningsinsatser för att göra folkhögskolan mer känd och etablerad.

*» Grunden i folkhögskolan är att vi är deltagare.
Vi är delaktiga och viktiga. När vi lär oss tillsammans
får vi så otroligt mycket bildning. «*

FRIDA PÅ LJUNGSKILE FOLKHÖGSKOLA

Fridas bild av folkhögskolan

»När jag kom hit kändes det rätt direkt. Jag vill helst inte gå i skolan i stan och jag är uppvuxen häromkring. Det är verkligen ett plus att folkhögskolan ligger nära skog och hav, för det ger en väldigt fridfull känsla.

En stor skillnad är att man ser hela människan här. Det handlar inte bara om kunskap, utan också om att man ska få livet och vardagen att fungera och få utrymme att vara sig själv. Just nu jobbar vi med ett psykologitema som beskriver olika grupprocesser och hur avgörande det kan vara för ens liv att man trivs och känner sig bekväm. Vi pratar mycket om KASAM, känslan av sammanhang.

Grunden i folkhögskolan är att vi är deltagare. Vi är delaktiga och viktiga. När vi lär oss tillsammans får vi så otroligt mycket bildning. Om jag inte är på plats får de andra inte höra om mina erfarenheter och när man tar in kunskapen gemensamt stannar den kvar på ett annat sätt. Här har jag fått möta människor med olika bakgrund och övat på att vara öppensinnad. I våra grupparbeten lägger vi en grund som handlar om respekt och att få vara den man är ihop med andra.

Det har stor betydelse att läraren möter en där man är. Jag är ganska ambitiös, vilket jag får lagom utmaning i eftersom de ser det. De tror att jag klarar saker och då gör jag det. Vi får öva på färdigheter på den nivå vi själva är och då känns det mindre kravfyllt. Man kanske får sitta ner och prata i stället för att stå vid en presentation och för många blir det till slut så att man vågar.

Jag går mitt andra år nu och när jag hade mitt senaste samtal med min mentor, skattade jag mig högt på alla områden. Vi pratade om mina möjligheter att få ett jobb och hur jag ser på mina förmågor och min livskvalitet. Det som var värdefullt var att få reflektera bakåt och se förändringen, för jag har utvecklats så mycket. Framför allt har jag blivit säkrare på att uttrycka mina åsikter. Folkhögskolan har gett mig självförtroende att våga tro på att jag klarar att bli det jag vill och just nu siktar jag på att bli psykolog. Det känns bra att prata om framtiden redan nu. Jag har faktiskt skaffat ett extrajobb på ett äldreboende för att prova på att arbeta med människor.« ■

Frida, Ljungskile folkhögskola

Organisering och kollegialt lärande

VÄGEN har arbetat med en tydlig projektorganisation och en styrkedja som har bidragit till att driva utvecklingsarbetet framåt. Det har skapat förutsättningar för kollegialt lärande lokalt, regionalt och nationellt.

Lärloopar

Inom organisationsforskning betonas betydelsen av bottom up-processer och lärloopar. Det innebär att erfarenheter och kunskap från den dagliga praktiken systematiskt tas tillvara, bearbetas och återförs till organisationen i form av gemensamma arbetssätt, riktlinjer och strategiska beslut.

Om personalen får handlingsutrymme att lösa vardagliga dilemman på ett klokt sätt, kan de ta initiativ som bidrar till kvalitet och relevans. Ledningens uppgift är därmed att skapa förutsättningar genom att avsätta tid, resurser och mandat för utvecklingsarbete, samt att säkerställa att framgångsrika metoder förankras i organisationen.

För att lyckas med bottom up-processer och lärloopar i ett så stort projekt som VÄGEN har arbetet organiserats på tre nivåer: lokalt, regionalt och nationellt.

Lokalt på folkhögskolorna

Rektorn har gett tid och legitimitet åt utvecklingsarbetet på den enskilda folkhögskolan. Ansvariga delprojektledare har drivit arbetet framåt i tvärprofessionella arbetsgrupper.

Grupperna har avsatt en dag i veckan för planering, dokumentation, metodutveckling, möten och uppföljning och de har haft ansvar för att

förankra arbetet med övriga kollegor och med ledningen på skolan.

Det har varit viktigt att skapa en samsyn kring förändringsarbetet och att dela med sig av erfarenheter över yrkesgränser. Genom att arbeta gemensamt kring exempelvis närvaro, läsfrämjande eller internat har personal kunnat mötas och tillsammans utveckla metoder, modeller och arbetssätt.

Regionala noder

Regionalt har utvecklingsarbetet organiserats genom en nodstruktur. Femton folkhögskolor har delats in i fem noder med tre närliggande folkhögskolor i varje nod. Inom noderna har skolorna samarbetat och utbytt erfarenheter. En nodledare har haft det samordnande ansvaret för nodskolornas gemensamma utvecklingsarbete.

Varje regional nod har haft en styrgrupp, bestående av de tre folkhögskolornas rektorer och nodledaren. Att arbeta med robusta strukturer där ledningen ger mandat och där projektpersonal leder och samordnar arbetet, har skapat gynnsamma förutsättningar för förändring och utveckling.

Inom noden har skolorna besökt varandras verksamheter, vilket har stärkt samverkanskulturen och öppnat upp för kollegialt lärande och att dela metoder och arbetssätt. Kompetens-

utveckling, jobb- och studiemässor och andra evenemang har samordnats. Varje nod har dessutom skapat en gemensam referensgrupp för att främja samverkan med andra aktörer i regionen.

Folkhögskolorna har också fått bättre kännedom om varandras utbildningar och inriktningar. Det har gjort det lättare för personal att vägleda deltagare vidare till folkhögskolor inom noden och till kurser som motsvarar individuella behov och förutsättningar. En annan viktig vinst med nodarbetet har varit att kollegor på olika skolor har kunnat mötas, vilket är särskilt positivt för dem som är ensamma i sitt skrå på folkhögskolan. Lisa Flogell, rektor på Marieborgs folkhögskola, säger:

– Vi folkhögskolor konkurrerar inte längre, utan delar i stället erfarenheter, stöttar varandra och bygger gemensam kunskap.

Nationell projektledning och styrgrupp

Den nationella projektledningen har haft en avgörande roll för utvecklingsarbetets riktning och genomförande. Samordning av aktörer på olika nivåer och kontinuerlig uppföljning har gjort att arbetet har hållit tempo, fokus och kvalitet.

Genom regelbundna möten med nodledarna från varje region, samt skolbesök har projektledningen kunnat stötta och följa upp arbetet.

Projektledningen har också varit föredragande inför den nationella styrgruppen som i VÄGEN består av projektägaren Folkbildningsrådet och de samverkande intresseorganisationerna RIO och OFI samt de fem

nodrektorerna. På nationell nivå har styrgruppen gett VÄGEN förutsättningar, så att utvecklingsarbetet har kunnat bedrivas utifrån de mål man gemensamt har satt upp.

Därtill har projektledningen samlat en nationell referensgrupp med relevanta aktörer från myndigheter, akademin, näringslivet och den ideella sektorn för att sätta utvecklingsarbete i ett sammanhang där gemensamma utmaningar och lösningar har kunnat diskuteras.

Kommunikationen

I VÄGEN har en sammanhållen nationell kommunikation tydliggjort ramverket och skapat förståelse och mening i förändringsprocessen. Kommunikatören har arbetat i strategisk samverkan med projektledningen och även haft en nära och löpande kontakt med den operativa verksamheten. Därigenom har konkreta behov, perspektiv och erfarenheter från personalens och deltagarnas vardag kunnat fångas upp.

En viktig del av uppdraget har varit att tillvarata och sprida erfarenheter och insikter från projektet. VÄGEN har därför byggt en digital kunskapsbank som samlat projektets resultat och lärdomar, så att fler folkhögskolor kan ta del av, använda och bygga vidare på det som gjorts.

Kollegialt lärande på alla nivåer

En tydlig effekt av VÄGEN:s organisationsstruktur är att den har skapat goda förutsättningar för kollegialt lärande på alla nivåer i systemet. Erfarenheter har delats, prövats och vidareutvecklats i tvärprofessionella sammanhang lokalt på folkhögskolorna, regionalt i noderna och nationellt i gemensamma webinarier, konferenser och nyhetsbrev.

I den praktiska vardagen har det kollegiala lärandet bidragit till en ökad samsyn, stärkt den professionella utvecklingen och skapat en kultur där skolorna inte längre arbetar parallellt, utan i aktiv samverkan. ■

» Vi folkhögskolor konkurrerar inte längre, utan delar i stället erfarenheter, stöttar varandra och bygger gemensam kunskap. «

Ett gemensamt språk

Hur ska man egentligen sätta ord på och utveckla folkhögskolans praktik? Folkhögskolor i hela landet bidrar till en mångfald av kurser, tankesätt och inriktningar. Men vad är det som gör utbildningsformen unik? Hur identifierar man kvalitet och hur kan olika arbetssätt skildras, utvecklas, utvärderas och delas med andra?

Fyra frågor

I VÄGEN har alla skolor arbetat med fyra frågor för att kunna utveckla och dela metoder, modeller och arbetssätt med varandra.

– De fyra frågorna hjälper oss att tänka igenom varje aktivitet, säger Andrea Stockman, lärare på Eslövs folkhögskola. Vi får en plan för utvecklingsarbetet och kan följa upp våra mål.

Med de fyra enkla frågorna: Var är vi? Vart ska vi? Hur gör vi? Hur blev det? har skolorna i VÄGEN fått ett gemensamt språk för att systematiskt beskriva, utveckla och utvärdera sina metoder och modeller. Metoden kräver dokumentation och att ordentliga utvärderingar

görs. Har man nått syftet med insatsen? Vad tycker deltagarna? Genom att återkommande reflektera över sitt arbete skapas förutsättningar för att se mönster, förstå vad som fungerar och varför. Välbeskrivna metoder och arbetssätt kan delas med kollegor på den egna skolan, i den regionala noden och nationellt.

Gordon McCulloch är rektor på Hagabergs folkhögskola i Södertälje.

– VÄGEN har gett oss redskap att pröva och granska metoder tillsammans, att våga ta bort det som inte fungerar och att utveckla det som är bra, säger han. Det är något vi kommer fortsätta göra även efter projektet. ■

» VÄGEN har gett oss redskap att pröva och granska metoder tillsammans, att våga ta bort det som inte fungerar och att utveckla det som är bra. «

Så här kan man arbeta med de fyra frågorna

1 Var är vi?

- Vilken målgrupp arbetar vi med?
- Vilket problem vill vi lösa?
- Hur ser förutsättningarna ut?

2 Vart ska vi?

- Vilket syfte har vi med vår insats utifrån övergripande mål?
- Varför gör vi insatsen och vad händer om vi inte gör den?
- Kan vi få fram ett mätbart resultat?

3 Hur gör vi?

- Hur kan vi beskriva arbetssättet så att andra begriper vad vi menar?
- Vilka resurser har vi och vilka förberedelser krävs?
- Hur ser tidsåtgången ut?
- Vem gör vad och när?
- Hur informerar vi kollegor och andra berörda?
- Hur har vi tagit hänsyn till att vårt arbetssätt är inkluderande, tillgängligt och jämlikt?

4 Hur blev det?

Oavsett om vi gör enkäter eller djupintervjuer behöver vi följa upp om vårt arbete överensstämmer med de mål och syften vi har (Vart ska vi?).

- Vad tycker deltagarna?
- Vilka resultat fick vi?
- Blev det som vi hade tänkt?
- Vad har vi lärt oss?
- Hur utvärderar vi våra insatser på bästa sätt?
- Vad händer nu? Vad krävs för att vi ska kunna fortsätta så här om arbetssättet var bra?
- Behöver vi tänka om och arbeta på ett annat sätt?

Utvecklingspotential

När en metod har prövats kan det bli aktuellt att återvända till den för vidareutveckling. Då kan man undersöka vad som kan justeras, fördjupas eller användas i andra grupper och situationer. ■

Om betydelsen av reflektion

Vissa saker är svåra att beskriva med stöd i fyra frågor. Vid sidan av den danska forskningsstudien BIP har VÄGEN samarbetat med flera olika forskare. En av dem är Ruhi Tyson, docent i pedagogik vid Stockholms universitet. Han menar att berättelser kan synliggöra folkbildningens pedagogiska praktik.

Att få syn på det meningsfulla

– Genom berättelser får vi syn på meningsfulla, formativa ögonblick, säger Ruhi Tyson.

Enligt hans synsätt ger berättandet utrymme för att fånga värdet av händelser som inte kan förutses. Betydelsebärande möten eller upplevelser skapar ofta oväntade förändringar i människors liv.

– Deltagare som regelbundet reflekterar över sin situation får sannolikt insikter om vad som egentligen skapar mening, både i skolsituationen och i livet i stort, säger han. Att titta i backspegeln ger kunskap som är värdefull för att sätta sig själv i ett sammanhang och förstå sin egen roll. Görs reflektionsövningen i grupp kan deltagarna också ta del av andras erfarenheter och lära sig av dem.

För lärare kan övningen vara ett sätt att få syn på deltagarnas kompetenser, förmågor och historia. Reflektionen kan också ge pedagogen ledtrådar till hur undervisningen kan utvecklas och skapa kvalitet.

– Att äga sin biografi ger egenmakt och självförtroende, säger Ruhi Tyson. När deltagarna har utforskat vad som varit meningsfullt bakåt,

kan de behöva hjälp med att ställa sig frågan: vad har jag lärt mig och hur använder jag det framåt?

Ruhi Tyson menar att det är väsentligt att lära sig att krav och motstånd är en del av livet och att vi alla har nytta av att sätta ord på både utmaningar och framsteg.

– Det är viktigt att förstå att man är medskapande i sitt eget liv, säger han.

Motståndskraft och egenmakt

Enligt Ruhi Tyson är reflektionsövningar till hjälp i olika utvecklingsstadier eller stegförflyttningar i livet. Reflektionen stärker resiliensen, det vill säga förmågan att återhämta sig efter svårigheter, att anpassa sig till förändringar och att hantera stress och motgångar. Det är dock viktigt att utforma övningen utifrån de individer och grupper man arbetar med.

– Reflektionen kan komma i ett mentorsamtal eller som ett grupparbete eller båda, säger han. Målet är att öka förståelsen för vad som skapar mening för den enskilde och att deltagarna lär sig att ta makten över sitt eget liv och lärande. ■

Så här kan man arbeta med reflektion som metod

- Låt deltagarna diskutera begreppet bildning. Vad är det egentligen?
- Be deltagarna se tillbaka på sådant som har gjort skillnad under tiden på folkhögskolan. De kan exempelvis välja tre händelser eller formativa ögonblick som varit särskilt meningsfulla. Det kan vara en lektion, ett studiebesök, ett möte, en gruppdiskussion eller ett samtal med någon. Syftet är att få syn på vad det är som gett insikter och aha-upplevelser för den enskilde. Är deltagarna nya på skolan kan man i stället fråga efter särskilt betydelsefulla händelser tidigare i livet. Hjälp deltagarna genom att avgränsa ämnet utifrån tid, plats och sammanhang.
- Vilken förändring har skett om deltagaren jämför tiden innan och tiden efter de här särskilda händelserna?
- Har deltagaren haft svårigheter och utmaningar under processen? Vad kan de lära av dem?
- Har deltagaren fått andra insikter och hur kan de användas framöver?

Ruhi Tysons teoretiska utgångspunkt om systematisk reflektion i pedagogisk praktik, har anammats av många skolor som framförallt använt sig av metodiken i arbetet med deltagarnas individuella studie- och etableringsplan, ISEP. ■

FOTO: NINA VARUMO

Ruhi Tyson är docent i pedagogik vid Stockholms universitet.

» Det är viktigt att förstå att man är medskapande i sitt eget liv. «

Från tystnad till toner

»När jag gick på gymnasiet mådde jag inte bra. Kroppen ville inte samarbeta. Ibland kom jag inte upp ur sängen. Mamma hade fått syn på Strömbäcks folkhögskola på Facebook och föreslog att jag skulle prova. Det är tre år sedan nu. Först gick jag dit två dagar i veckan eftersom orken inte räckte. Jag minns inte så mycket från den första tiden, men jag vet att jag var tyst och höll mig mest för mig själv.

Skolmiljön var ändå bra. Det var friare, mer individuellt, och jag kände inte att jag låg efter som jag gjort tidigare. Det fanns fler vuxna, mer stöd. Pia som är socialpedagog betydde mycket. Långsamt började det tunga molnet av depression och stress lättas.

När jag fyllde 19 flyttade jag in på internatet. Jag orkade med skolan bättre när jag bodde där eftersom jag slapp resorna och kunde hänga där på kvällarna.

Den stora vändpunkten kom året efter när jag träffade en kompis. Vi började prata en eftermiddag i bildrummet och blev vänner direkt. Det var det som fick mig att växa mest som människa. Tidigare hade jag känt mig osynlig.

Nu hade jag någon att prata med och efter det märkte jag att folk hälsade i korridoren, i matsalen och utomhus. Jag tänkte: Oj, de ser mig! Det var som om något lossnade.

En av mina lärare visste att jag gillar musik så hon presenterade mig för musikläraren Adam. Han gav mig enkla noter i början, men jag bad om svårare. Snart var jag med i ett band på skolan och vi skulle uppträda med låtar av Ghost. Jag var så nervös att det blev blankt i huvudet. Munnen kändes alldeles torr när jag skulle sjunga och jag spelade fel. Ändå kände jag bara glädje efteråt.

Nu har Adam hjälpt mig att köpa en bas. Det känns som en viktig symbol. Min egen bas – något som är mitt! Självförtroendet har vuxit.

Sedan pratade jag med Pia om ett recept jag hade hittat. Hon tog med mig till skolköket där jag fick träffa kocken. Det ledde till att jag fick två dagars praktik. Den andra dagen lagade jag soppa åt hela skolan. Det väckte en tanke i mig och nu tror jag att jag vet vad jag vill jobba med i framtiden. Kanske kock. Kanske något med mat. ■

Tindra, Strömbäcks folkhögskola

» Det väckte en tanke i mig och nu tror jag att jag vet vad jag vill jobba med i framtiden. Kanske kock. Kanske något med mat. «

Berättelser som synliggör folkhögskolans praktik

Berättelsen här intill är något nedkortad. Den är skriven av deltagaren Tindra, med stöd av Christina Uvegård, som är lärare på Strömbäcks folkhögskola.

I berättelsen framkommer flera kvaliteter som är betydelsefulla för Tindra: Skolans förmåga att bygga relationer och förtroende, en tillmötesgående och flexibel lärmiljö, möjligheten att flytta hemifrån och att träffa nya människor som blir betydelsefulla i livet.

Den egna reflektionen synliggör också aspekter som kan relateras till VÄGEN:s mål. Tindras ökade självtillit och förmåga att ta plats i gemenskapen kan förstås som ett uttryck för stärkt egenmakt. Att hon återvänder till studier och börjar formulera framtidsplaner kan kopplas till etablering och vägen till vidare studier eller arbete.

Tindras egna ord synliggör också kvaliteter i bildningsmiljön som kan vara svåra att mäta på andra sätt än genom en berättelse. På Strömbäcks folkhögskola finns Musikalakademien som utbildar artister för den nordiska och internationella scenen. Det finns också en danslinje,

ett naturvetenskapligt basår och man kan fördjupa sig i bibelstudier i fjällmiljö. Variationen av utbildningar och deltagare ger möjligheter att bli inspirerad, möta andra och att hitta sin egen väg.

Personalens bemötande och tro på individen är en del av kulturen. Lärarnas flexibla förhållningssätt och socialpedagogens stöd stärker Tindras tilltro till sin egen förmåga. Mötet med en ny vän och med kocken kan ses som formativa ögonblick som skapar mening och framtidshopp.

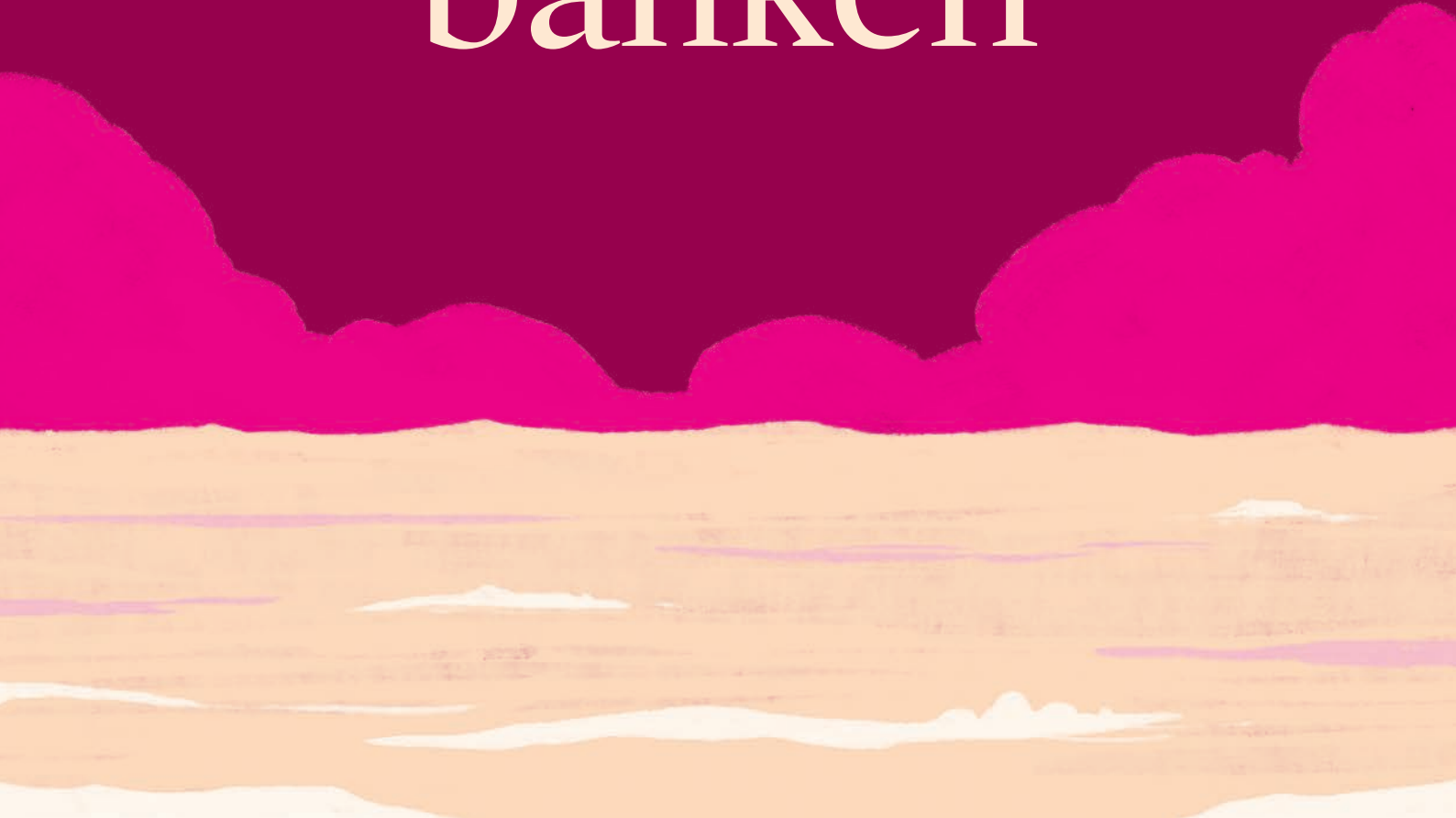
Deltagarberättelser fungerar som ett kvalitativt komplement till andra former av uppföljning och ger en nyanserad bild av hur folkhögskolan bidrar till människors utveckling. ■

» Den stora vändpunkten kom året efter när jag träffade en kompis. Det var det som fick mig att växa mest som människa. «

Kunskaps- banken

Om Kunskapsbanken

I **VÄGEN** har ett omfattande utvecklingsarbete vuxit fram i folkhögskolornas vardag. Det har formats i undervisningen tillsammans med deltagarna och genom erfarenhetsutbyten med kollegor. Delar av detta arbete har tagits omhand och gjorts tillgängligt i en gemensam kunskapsbank, så att fler kan ta del av, använda och bygga vidare på det som gjorts.

Minne, mötesplats och megafon

VÄGEN har skapat Kunskapsbanken, en digital plattform som är tillgänglig för alla folkhögskolor i hela landet. Syftet har varit att samla metoder och modeller som har dokumenterats, utvärderats och kvalitetssäkrats inom projektet. Avsikten är att banken på sikt ska kompletteras med erfarenheter från andra folkhögskolors utvecklingsarbete.

Utöver lärande exempel, rymmer banken länkar till relevant forskning, rapporter och externt material. I det digitala mötesrummet finns det också utrymme för att göra webinarier och föreläsningar.

Kunskapsbanken kan utgöra ett stöd i utvecklingsarbetet och det kollegiala lärandet lokalt på skolan och mellan skolor regionalt och nationellt.

En annan funktion är att synliggöra folkhögskolan så att samverkansparter, forskare och beslutsfattare kan ta del av och förstå utbildningsformens särart, kvalitet och logik.

Ruhi Tyson, docent i pedagogik med inriktning mot bildning och didaktik, Stockholms universitet, menar att det är sällsynt att folkhögskolans pedagogik och bildningsmiljö beskrivs på det här sättet.

– Det ni har gjort med Kunskapsbanken är inte något trivalt, säger han. Kunskapsbanken

skulle kunna ligga till grund för ett nationellt center för bildningspraktik. Ni har gjort något här som kan bli riktigt spännande. Det är nästan en revolutionär aktivitet.

Uttalandet sätter ljus på ett av projektets övergripande syften: att göra folkhögskolans pedagogiska praktik mer synlig och tillgänglig för fler aktörer.

Kunskapsbankens struktur är uppbyggd utifrån de utvecklingsområden som VÄGEN har arbetat med. I kommande kapitel presenteras dessa områden med belysande exempel från folkhögskolorna.

I Kunskapsbanken finns det mer ingående beskrivningar av metoder, modeller och arbetssätt. ■

Kunskapsbanken finns på
sverigesfolkhogskolor.se/vagen

UTVECKLINGSOMRÅDE

ISEP – en individuell studie- och etableringsplan

Etablering handlar om att hitta en plats att växa på. På folkhögskolan kan deltagaren utveckla sina förmågor och skaffa sig nödvändiga behörigheter. För att kunna göra medvetna och välgrundade stegförflyttningar, behöver deltagaren också förberedas för nästa steg i livet.

Ett stöd för samtal och reflektion

Den individuella studie- och etableringsplanen (ISEP) är ett verktyg som syftar till att stärka deltagarnas egenmakt.

– Genom att lägga till ett E för etablering vill vi tydliggöra att deltagarens studieplan inte bara handlar om ämneskunskaper utan också om bildningsmiljön där människor växer och utvecklas, säger Ulf Olsson, projektledare för VÄGEN. ISEP ska inte ses som något man bockar av utan som ett betydelsefullt samtalsstöd och en dokumentation som beskriver deltagarens kunskaper, bildning och utveckling på vägen mot studier eller arbete.

Skolorna som har medverkat i VÄGEN har utvecklat den individuella studieplanen på olika sätt. De har också tagit intryck av varandras arbete genom kollegialt lärande. ISEP har därmed anpassats utifrån deltagarnas och skolornas behov och förutsättningar. På Marieborgs folkhögskola har man skapat en handbok med tydliga instruktioner och ISEP-samtal görs både på allmänna och särskilda kurser. Åsa Andersson är studie- och yrkesvägledare på Marieborg.

– I våra utvärderingar beskriver deltagare att ISEP-samtalen har varit hjälpsamma för

studiemotivationen, säger hon. De har känt sig sedda, har fått syn på sin egen progression och kan skapa sig en realistisk bild av vilka steg som behöver tas på vägen mot nästa mål.

På exempelvis Valla och Eslövs folkhögskolor har arbetet med ISEP blivit en del av det tematiska arbetssättet. Temaveckor varvas med reflektionsveckor med utrymme för ISEP-samtal.

På Röda Korsets folkhögskola använder personalen samtalen för att få värdefull information om kompetenser och drivkrafter som oftast inte syns på andra sätt. Det kan handla om tidigare yrkes- och språkkunskaper, kreativa talanger, praktiska färdigheter eller egna intressen som kan bidra till studiemotivation och påverka den framtida etableringen i studier eller på arbetsmarknaden.

Samsyn

Arbetet med den individuella studie- och etableringsplanen har också lett till en ökad samverkan mellan kollegorna på skolan, menar Åsa Andersson på Marieborgs folkhögskola.

– ISEP har blivit kärnan i arbetet, säger hon. Den har skapat större samsyn i kollegiet och fördjupat samtalet om hur vi gemensamt kan stödja våra deltagare.

När deltagarna går från en kurs till en annan, vid personalbyten eller när nya medarbetare anställs, ger ISEP viktig information. Studiestödet blir också mer sammanhållet när deltagare, mentor, specialpedagog, studie- och yrkesvägledare eller andra nyckelpersoner kan utgå från samma dokumentation.

Niga Hamasor, VETA Advisor, har följt och analyserat VÄGEN i tre år. Enligt henne har utvecklingsarbetet med ISEP varit framgångsrikt hos samtliga skolor.

– ISEP ses inte främst som ett projektverktyg, utan som en integrerad del av hur skolan följer deltagarnas utveckling, skapar samsyn mellan funktioner och håller ihop arbetet mot vidare studier och arbete, säger hon.

I Kunskapsbanken finns det ett material som kan användas som stöd för workshops och utvecklingsarbete så att skolan kan skapa sin egen ISEP. ■

Kom ihåg!

TRANSPARENS: Deltagarna måste ge sitt godkännande kring den information som samlas in, förstå varför den samlas in, och hur den används.

RELEVANS: Personliga detaljer och känslig information bör inte dokumenteras.

SÄKERHET: Alla personuppgifter måste skyddas mot obehörig åtkomst.

FOTO: MATTIAS HAMRÉN, HAMRÉN PHOTOGRAPHY

Niga Hamasor, VETA ADVISOR är VÄGEN:s externa utvärderare.

» ISEP ses inte främst som ett projektverktyg, utan som en integrerad del av hur skolan följer deltagarnas utveckling. «

UTVECKLINGSSOMRÅDE

Pedagogik, bildning och stöd

Folkhögskolan skiljer sig från andra utbildningsformer eftersom den inte styrs av skollagen, nationella kursplaner eller betygssystem. Det ger frihet att utveckla arbetssätt där pedagogik, bildning och stöd växer fram i nära samspel med deltagarna.

Bildningslogiken blir synlig och utvecklingsbar

När skolorna i VÄGEN har dokumenterat sitt arbete framträder ett tydligt mönster: de metoder som har prövats och utvärderats har handlat mer om förhållningssätt och processer än lektionsupplägg. Anna Gustafsson är lärare och kursansvarig på Hagabergs folkhögskola i Södertälje.

– För att deltagaren ska få största möjliga chans att utvecklas behöver vi utmana föreställningar om vad en skola är, säger hon.

Anna Gustafsson har utvecklat metoden *Från elev till deltagare* eftersom hon upplever att det ofta uppstår ett glapp mellan folkhögskolans och deltagarnas förväntningar.

– Det handlar om att gå från att vara mottagare av kunskap till att bli en aktiv medskapare av sitt eget och andras lärande, säger hon.

Målet är att alla deltagare ska bli mer självständiga och delaktiga i sina studier och framtidsplaner, ta ansvar och inse att de själva bidrar till lärandet.

– Folkhögskolan är en plats för möten mellan människor, säger hon. Det handlar om att få chansen att utvecklas tillsammans med andra i en trygg och demokratisk miljö.

Ett centralt syfte med metodutvecklingsarbetet är att systematiskt och kontinuerligt förvalta och vidareutveckla arbetssätt som prövas och fördjupas i nya deltagargrupper och sammanhang. Anna Gustafssons metod gör folkhögskolans pedagogiska förhållningssätt begripligt för deltagarna. När arbetssättet finns dokumenterat kan det utvärderas, utvecklas och delas med andra kollegor.

Omdömen i stället för betyg

Folkhögskolan ger människor möjligheter att läsa in behörigheter för vidare studier. I stället för vanliga betyg får deltagarna ett studieomdöme som utgör en helhetsbild av studieförmågan. För dem som är nya inom utbildningsformen är detta ofta nytt och obekant. Därför väljer många av VÄGEN:s folkhögskolor att genomföra workshops där deltagarna får öva på att sätta studieomdömen på fiktiva personer utifrån kriterier som kunskap, ambition samt analytisk och social förmåga.

På Dalslands folkhögskola har utvärderingen av metoden visat på mycket positiva resultat. Deltagarna blir engagerade och upptäcker oftast att de omdömen de sätter stämmer väl överens med lärarnas. Det har skapat ett starkare förtroende för processen och en förståelse av vad som

bedöms. Efter övningen märks en ökad närvaro och motivation i klassrummet. Lärarna anser att den fiktiva omdömessättningen gör bäst nytta om den genomförs relativt tidigt på höstterminen. Den kan även användas i personalgrupper för kollegialt lärande och utveckling.

Att utvärdera och dela med sig

På Vindelns folkhögskolas filial i Umeå har man genomfört ett omfattande utvecklingsarbete under projektet VÄGEN. I den nya pedagogiska modellen jobbar man med individens roll, gruppens dynamik och med studiebesök som kopplas till ämneskunskaper och reflektionscirklar. Arbetsättet har ökat närvaron och studiemotivationen avsevärt. Tomas Tjäderborn är kursledare på allmän kurs på skolan.

– Görandets pedagogik och den praktiska bildningen sätter ämnet i ett sammanhang och skapar motivation, säger han. Målet är att varje deltagare ska få en tydlig verklighetsförankring och hitta sin roll som samhällsmedborgare.

Tomas har arbetat inom folkhögskolan i många år. Han menar att god pedagogik handlar om att bygga förtroendefulla relationer. Men genom att sätta ord på metoder och modeller och skapa strukturer och systematik kring dem, kan de också delas med kollegor och utvärderas.

» Det handlar om att gå från att vara mottagare av kunskap till att bli en aktiv medskapare av sitt eget och andras lärande. «

Johanna är deltagare på allmän kurs. Hon tycker att det nya arbetssättet funkar väldigt bra.

– Tänk att jag är så trygg i mig själv idag! säger hon. Min personliga utveckling har verkligen tagit ett jätteskutt framåt. Studiebesöken har varit så bra för att vi ska komma utanför våra »comfort zones«. Man får tips och idéer och utmanas att tänka nytt. Eftersom vi arbetar med reflektion direkt efter studiebesöken kan man genast sätta ord på sin känsla och sina upplevelser och få höra vad de andra tänker och känner. Jag har verkligen lärt mig hur givande det är att prata i grupp. Det är också nyttigt att arbeta med texter om sina upplevelser. Jag har börjat reflektera över mina dagar även hemma. Jag gör det faktiskt varje kväll. Det får mig att bli mer här och nu. Om jag resonerar kring mina upplevelser och reflekterar över dem så kan jag tänka på hur jag skulle kunna göra annorlunda framåt.

Skolors särskilda kompetenser

Till Röda Korsets folkhögskolas kurs *Fokus framtid* i Stockholmsförorten Skärholmen kommer personer med kort utbildningsbakgrund. Under projektet VÄGEN har samtliga i klassen gått vidare till arbete eller vidare studier efter ett år på folkhögskolan. Detta trots utmaningar med svenska språket och studieovana. Arbetet med *Fokus framtid* har byggt på höga förväntningar, tematisk undervisning med fokus på omvärldskunskap, yrkesliv och hälsa, studiebesök och språkutvecklande arbetssätt. Deltagarnas egna intressen och kompetenser har tagits tillvara och med stöd av den egna studie- och etableringsplanen (ISEP) har deltagarna kunnat ta ansvar för sin progression.

På skolan finns personal som har djupa kunskaper om undervisning i interkulturella miljöer. Andra skolor har expertområden som har utvecklats utifrån de behov, förutsättningar eller kompetenser som finns hos just dem. Genom att samla och tillgängliggöra

metoder från olika skolor, kan personal få syn på nya arbetssätt som kan prövas i den egna verksamheten.

Det tematiska arbetets genomslag i VÄGEN

Vissa pedagogiska metoder har fått stort genomslag i VÄGEN. Tematiskt lärande varvat med reflektionsveckor som kopplas till ISEP är ett sådant exempel. Utifrån konferenser, möten i regionala noder och kontakter med kollegor i hela landet har skolorna utvecklat och förfinat sina arbetssätt.

Andrea Stockman och Maja Karlsson är lärare på Eslövs folkhögskola i Skåne. De har skapat ett helt nytt schema som bygger på temaveckor med efterföljande reflektionsperioder. Tillsammans med kollegor på skolan har de arbetat intensivt med de fyra frågorna och utvärderat arbetet kontinuerligt tills de hittat en fungerande modell.

– Utvecklingsarbetet har lett till att deltagarantalet per lärare har minskat, säger Maja Karlsson.

Deltagarna har gjorts mer delaktiga, det har blivit lättare att sätta in stödinsatser och att pröva nya undervisningsmetoder. Dessutom har gruppsammanhållningen i klassen stärkts.

– Förändringarna har även gynnat det kollegiala samarbetet på skolan och nya medarbetare kan lätt bjudas in i lärarlaget när det finns en tydlig struktur som dessutom är väldokumenterad, säger Andrea Stockman.

Engagemang som bidrar till utveckling

Ett viktigt utvecklingsområde i VÄGEN har handlat om vuxnas läslust och läsglädje. På Dalslands folkhögskola har pedagogen Irene Andersson utvecklat en modell för läsfrämjande som även beskriver hur man kan bygga upp ett bibliotek på skolan.

– Som biblioteksansvarig ser jag mig som en »personal shopper«, säger hon. Eller en

»Det måste kännas kul att läsa och man behöver börja i rätt ände. Ett maraton klarar man exempelvis inte efter en veckas träning. Man får inte heller uppdraget att göra Nobelmiddagen om man tidigare bara kokat makaroner. Läsandet är också en konst.«

»personal librarian«. Jag presenterar bok för bok och låter deltagarna byta hur många gånger de vill. Det måste kännas kul att läsa och man behöver börja i rätt ände. Ett maraton klarar man exempelvis inte efter en veckas träning. Man får inte heller uppdraget att göra Nobelmiddagen om man tidigare bara kokat makaroner. Läsandet är också en konst.

Tillsammans med fantasyförfattaren och läraren Marija Fischer Odén på Hagabergs folkhögskola har Irene föreläst och delat med sig av sina pedagogiska erfarenheter.

– Många deltagare relaterar till böcker som ett tvång, säger Marija. Det gäller att bryta den föreställningen och visa på variationen i utbudet. Egna intressen kan leda in i litteraturen. Vi behöver ta reda på vad som känns angeläget och spännande.

När pedagoger möts kring ett gemensamt engagemang skapas identifikation och erfarenhetsutbyte som kan spridas till fler som är intresserade av samma frågor. Kollegialt lärande kräver gemensamma strukturer och forum. När de finns kan pedagogers engagemang synliggöras, tas tillvara och bidra till utvecklingen inom folkhögskolan. ■

Läsaren

När jag började på Dalslands folkhögskola var jag helt övertygad om att skönlitterära böcker inte var något för mig. Jag är en envis person, vilket jag också förklarade för min lärare Irene. Jag är fullt medveten om att det är bra att läsa, men jag upplever ofta att jag inte kommer ihåg vad jag precis har läst och då känns det meningslöst att ens försöka.

Irene, som också är biblioteksansvarig, gav sig inte. Hon fortsatte att presentera bok efter bok för mig, trots att jag var ganska tydlig med min inställning.

Men så en dag hände något. När jag läste fick jag bilder i huvudet. Minnen från barndomen kom tillbaka. Min mamma brukade hitta på godnattsagor om fotbollshjältar som jag kunde identifiera mig med som liten. Boken jag läste nu handlade också om fotboll. Det är ett av mina största intressen, även om en knäskada tyvärr har satt stopp för mitt eget spelande. Smärtan har också gjort att jag har svårt att sitta still och läsa. Irene sa åt mig: Du kan väl gå runt och läsa då!

Så nu gör jag det. Jag går i korridorerna, djupt försjunken i min bok och hoppas bara att jag inte ska gå in i någon. Det märkliga är att jag kommer ihåg det jag läser. Jag vet inte om det är för att jag rör mig samtidigt. Nu är jag inne på bok nummer fyra och Irene utmanar mig med allt mer avancerade böcker. Min skada har dessutom blivit bättre av det här vandrandet och läsandet. Den sista tiden har jag faktiskt känt mig sugen på att ta upp fotbollsspelet igen.

Jag är fortfarande chockad över att jag kom över den där tröskeln. Läsandet har förändrat hur jag ser på mig själv och framtiden. Allt känns möjligt. Ibland önskar jag att jag hade börjat på folkhögskola tidigare i livet. Då hade jag kanske varit klar med mina högskolestudier och kommit närmare det jobb jag verkligen vill ha. Hela sättet här är annorlunda. Det är motiverande. Lärarna tror på en och bryr sig om en på riktigt. Utan Irene hade jag inte börjat läsa. Hon är om möjligt ännu mer envis än jag. ■

Lareb, Dalslands folkhögskola

» Jag är fortfarande chockad över att jag kom över den där tröskeln. Läsandet har förändrat hur jag ser på mig själv och framtiden. «

UTVECKLINGSSOMRÅDE

Studie- och yrkesförberedelser

Erfarenheterna från VÄGEN visar att motivationen och lusten att lära ofta hänger samman med framtidstro och etableringsmål. I projektet har studie- och yrkesvägledningen därför haft en framskjuten och betydelsefull plats.

Att göra välinformerade val

VETA Advisors utvärdering visar att 54 procent av VÄGEN:s deltagare tycker att de har fått den vägledning de behöver, medan 25 procent vill ha mer stöd.

– Det kan vara helt avgörande att studie- och yrkesvägledaren kommer in i klasserna och får med människor på tåget så att de blir taggade på att plugga vidare, säger Gustav.

Han har gått på Skarpnäcks folkhögskola där studie- och yrkesvägledare Kallie Ismail har bidragit med flera metoder till VÄGEN. Hon har bland annat arbetat med motiverande samtal i grupp och individuellt. Hon har också skapat en särskild mapp på skolans digitala plattform med information om vidare studier, yrken, jobbmässor och intressanta hemsidor.

» I slutänden handlar det om att alla deltagare ska få chansen att göra välinformerade val som är grundade på den kunskap de har om sina möjligheter. «

– Det man ska lära sig är hur man hittar information och hur man fattar beslut om livet, säger hon. Då blir vägledningen självägd. I slutänden handlar det om att alla deltagare ska få chansen att göra välinformerade val som inte är grundade på deras föreställningar om världen, utan på den kunskap de har om sina möjligheter.

Kallie har bland annat sett till att Gustav har fått träffa yrkesverksamma och han har besökt flera arbetsplatser för att kunna välja inriktning framåt.

– Jag trodde först att jag ville bli lärare, säger han. Under tiden på folkhögskolan ändrade jag mig. Nu har jag börjat plugga till studie- och yrkesvägledare.

Ett starkare etableringsperspektiv

På många VÄGEN-skolor medverkar studie- och yrkesvägledaren tillsammans med mentor och stödpersoner i de individuella studie- och etableringssamtalen.

Anna-Maja Stenson är kursledare på Vadstena folkhögskola i Östergötland.

» Statusen på allmän kurs har höjts hos oss och deltagarantalet har tredubblats. Sociala och vägledande funktioner har fått mer framträdande roller och hela arbetslaget har blivit tajtare. «

– Många deltagare har ingen aning om vad de ska göra efter folkhögskolan och de vet inte vad man kan studera eller jobba med, säger hon. Nu har vi börjat göra studiebesök och beta av de arbetsplatser som finns i Vadstena. Vi har i synnerhet valt sådana där det finns en bredd av yrken. På Klosterhotellet behövs allt från kockar, städare, ledning, vaktmästare och andra funktioner. En del har också lyckats få sommarjobb efter besöken. Nu jobbar vi hela tiden med etableringsperspektivet.

Carina Boman är rektor på samma skola.

– Det här förändringsarbetet har inte varit självklart, säger hon. Resultatet talar dock sitt tydliga språk. Statusen på allmän kurs har höjts hos oss och deltagarantalet har tredubblats. Sociala och vägledande funktioner har fått mer framträdande roller och hela arbetslaget har blivit tajtare.

Förberedelser för högskolestudier

Dalslands folkhögskola förbereder intresserade deltagare för akademiska studier genom utbildningen *Högskolevux* som görs i samverkan med Högskolan Väst.

Kaisa Nilsson är engagerad i samarbetet med *Högskolevux* på Dalslands folkhögskola.

» Ibland kan det kännas som att det är kört för oss vuxna, men det är så fint att tänka på att man kan använda det man själv har varit med om och göra något hållbart av det för andra. «

– På folkhögskolan kan vi stärka den akademiska självkänslan, säger Kaisa Nilsson som är engagerad i samarbetet.

I kursen, som ger 15 högskolepoäng, kan deltagarna lära sig om studieteknik och akademiskt skrivande. De får föreläsningar både på plats på campus och på distans på folkhögskolan. Syftet är att introducera dem i högskolemiljön och satsningen visar på mycket goda resultat. Nästan alla söker till högskolan direkt efter kursen som dessutom ger garanti-plats till vissa utbildningar.

Att hitta sitt eget engagemang

På Dalslands folkhögskola jobbar man även med metoden *Jag, vi, världen* som initialt var ett Arvsfondsprojekt som drevs av Sveriges folkhögskolor. I VÄGEN har metoden omformats för att peka mot ett framtida yrkesliv.

Utifrån Agenda 2030 och de globala målen vill skolan ge deltagarna chansen att hitta sitt eget engagemang genom reflektion, samtal och projekt. Vigor är en av deltagarna i *Jag, vi, världen*.

– När vi jobbar med jaget får man syn på sig själv, säger han. Vad ledde mig till folkhögskolan? Hur har det jag gjort innan lett till vem jag är idag? I nästa steg kan jag relatera mina intressen till de globala målen. I gruppen hjälps vi åt med att plocka fram varandras förmågor för att se vad vi själva brinner för.

Lydia har också valt att jobba med metoden och hon och en klasskompis har utforskat vad de själva känner sig engagerade i. Tidigare har hon aldrig tänkt att hon skulle plugga vidare. Folkhögskolan har gett henne en annan bild av hur det kan vara att studera.

– Det är så individuellt här och man utgår från varje människa, säger hon. Jag kan knappt tro att det är sant att det kan funka så bra.

Nu drömmer hon om att få ett arbete där hon kan stötta barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

– Ibland kan det kännas som att det är kört för oss vuxna, men det är så fint att tänka på att man kan använda det man själv har varit med om och göra något hållbart av det för andra, säger hon. ■

*»I gruppen hjälps vi åt med att plocka fram varandras
förmågor för att se vad vi själva brinner för.«*

VIGOR PÅ DALSLANDS FOLKHÖGSKOLA

UTVECKLINGSOMRÅDE

Hälsa och välbefinnande

Vägen till bättre hälsa kan handla om fysisk aktivitet och gemenskap, men också om en trygg och inkluderande lärmiljö där motivation, nyfikenhet och tillhörighet växer.

Olika metoder för välmående

Enligt VETA Advisors utvärdering säger 65 procent av de deltagare som varit med i VÄGEN att deras psykiska mående har förbättrats. 62 procent menar att deras fysiska hälsa har stärkts, vilket i sin tur har haft positiv inverkan på sömn, rutiner och ork. På Storumans och Strömbäcks folkhögskolor i Västerbotten har personal genom kollegialt lärande inspirerat varandra att ha fysisk hälsa på schemat. Det har handlat om allt från yogapass och promenader till styrketräning.

Gemensamma aktiviteter för hälsa

Hälsa och välmående handlar också om skolmiljön. 52 procent av VÄGEN:s deltagare

har uppgett att de har deltagit i aktiviteter utanför lektionerna, vilket har stärkt känslan av tillhörighet och sammanhang. Många skolor har schemabrytande aktiviteter för att deltagare och personal ska få chansen att mötas över kursgränser. På Blekinge folkhögskola har man utvecklat metoden *Hållbar människa*. Skolan planerar friluftaktiviteter och föreläsningar med fokus på mental och fysisk hälsa.

Deltagarnas egen metod

En annan metod är *Aktivitetsrådet*. Den har deltagarna på Blekinge folkhögskola själva utvecklat med stöd av en deltagarstödjare. Under raster och ledigheter finns *Aktivitetsrådets* representanter synliga på en central plats i skolan och de hjälper till med att planera och dra igång kör, promenader, träning, baler, dans och annat som kan öka sammanhållningen och främja välmåendet. Under 2023 var en fjärdedel av skolans deltagare initiativtagare till aktiviteter och i princip alla på skolan var engagerade i något.

» Wendelsbergs slogan är att vi utbildar livsnjutare och världsförbättrare. «

» Det handlar mindre om enstaka hälsoaktiviteter och mer om att välmående används som pedagogik för att bygga rytm, ork, fokus och självreglering. «

Den nyktra skolan

Wendelsbergs folkhögskola har en mycket strikt alkohol- och drogpolicy eftersom huvudmannen är Movendi, tidigare IOGT-NTO. Skolans värdegrund vilar på nykterhetsrörelsens ideal. Metoden *Nykter fest* är inte ny. Varje år har man sex fester och det är en tradition som pågått så länge personalen kan minnas. Man har en premiärfest, en cricketfest och man hinner även med höst-, jul-, vår- och bullfest.

I och med VÄGEN har skolan börjat utvärdera och analysera vad det är som gör festerna lyckade och vad som fungerar mindre bra. Personalen har blivit mer medveten om nyttan och kan bättre argumentera för varför traditionerna är meningsfulla för både deltagare och medarbetare. Eva Selander är lärare på skolan.

– Wendelsbergs slogan är att vi utbildar livsnjutare och världsförbättrare, säger hon. Att etablering inte bara handlar om att bli anställningsbar eller att få behörighet till högre studier blir tydligt när vi följer deltagare som under flera år tar nya steg och vågar gå på fest och prata med

nya människor och samarbeta med personer de inte känner så väl. Genom våra traditioner bygger vi trygghet och livslust.

En utbildningsform som främjar hälsan

VETA Advisors utvärdering av VÄGEN visar att hälsa framför allt integreras som en naturlig del av livet på folkhögskolorna.

– Det handlar mindre om enstaka hälsoaktiviteter och mer om att välmående används som pedagogik för att bygga rytm, ork, fokus och självreglering, säger Niga Hamasor. Måluppfyllelsen har varit särskilt stark i de resultat som rör motivation, trygghet och tillhörighet.

Folkhögskolan – en plats att växa på

Kamila går allmän kurs på Ljungskile folkhögskola i Bohuslän.

– Den här utbildningsformen motverkar mental ohälsa, säger hon. Ett fyrkantigt system kan få en att känna sig värdelös. Tidigare har jag bara fokuserat på att klara provet. Här lär man sig hur man blir nyfiken utan prov. Prestationen står inte i vägen för kunskapen.

*» Man känner inte av åldersskillnader här,
men man känner av andra människors
livserfarenheter. «*

Hon började först på naturvetenskapsprogrammet på gymnasiet.

– Jag kände att jag måste plugga och få ett bra yrke, säger hon. Apotekare eller forskare, kanske, men tänk om jag skulle hata mitt jobb? Nu har jag utvecklat andra sidor och kan göra mer hälsosamma prioriteringar. Man hittar andra vägar i livet som inte nödvändigtvis handlar om att bli utbränd. Självutveckling och hälsa är viktigare. Jag vill i alla fall hellre välja något som ger mig glädje i livet än något som ger mig status.

Trygghet och engagemang

Enligt VETA Advisors utvärdering av VÄGEN skattar 69 procent av deltagarna att de har blivit tryggare med andra människor och 65 procent anser att de har blivit mer bekväma med att säga vad de tycker.

– Här skapas frihet och jag förstår mig själv och andra bättre, säger Kamila. Man känner inte av åldersskillnader här, men man känner av andra människors livserfarenheter. Vi kommer från olika ställen i landet, olika länder och av

varandra lär vi oss om människor, samhället och världen.

Det som framträder tydligast i VETA Advisors resultat är att många deltagare har gått från att vara passiva, osäkra eller avvaktande till att beskriva sig själva som aktiva och delaktiga i klassrummet, i gruppen och i sin egen planering. Utvärderingens resultat stämmer väl överens med Kamilas upplevelser.

– Vi är ändå på skolan från 08.20–15.00, men skillnaden här är att man håller sig engagerad, säger hon. Det är inte bara en monolog utan man får ett diskussionsutbyte, eller gör en uppgift som gör att man aktivt lär sig istället för att bara vara passiv. Folkhögskolan handlar om gemenskapen. Man måste tillföra något och blir viktig. Lärarna jobbar aktivt på att alla ska få möjlighet att vara fria och säga sina åsikter.

Snart är Kamila klar med allmän kurs, men hon vill inte lämna folkhögskolan riktigt än.

– Nu har jag faktiskt bestämt mig för att gå en konstkurs ett år, säger hon. Konst är bra för själen och det kan jag ha med mig i resten av mitt liv. ■

» Den här utbildningsformen motverkar mental ohälsa. Här lär man sig hur man blir nyfiken utan prov. Prestationen står inte i vägen för kunskapen. «

KAMILA PÅ LJUNGSKILE FOLKHÖGSKOLA

UTVECKLINGSSOMRÅDE

Vardagsliv och internat

På folkhögskolorna samlas människor med helt olika bakgrund och mål. Flertalet av VÄGEN:s skolor har internat. Det innebär att studier, vardagsliv och social gemenskap vävs samman i en och samma miljö.

Trygga rutiner

Till Strömbäcks folkhögskola utanför Umeå kommer många unga som tidigare haft hög skolfrånvaro på grund av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och andra utmaningar. Utvecklingsarbetet har därför till stora delar handlat om att hitta arbetssätt för att stödja deltagare socialt och praktiskt. Trygga rutiner kring måltider har exempelvis gjort stor skillnad. Nu känner alla sig bekväma i matsalen, vilket gör att de orkar med skolarbetet. En annan viktig framgångsfaktor har varit att anställa socialpedagoger som stöttar deltagare som är under 18 år och bor på internatet. Målet är att på sikt och i lagom takt öka deltagarnas självständighet och egenmakt.

– Tack vare socialpedagogerna kan vi anta deltagare som annars inte hade kunnat gå hos oss, säger Christina Uvegård som är lärare på skolan.

Närvaro och möten i ögonhöjd

På Marieborgs folkhögskola i Östergötland har man utvecklat en metod för workshops där deltagare och personal diskuterar närvaroutmaningar tillsammans. Metoden har lett till ökad ömsesidig förståelse och har stärkt sammanhållningen på skolan.

– Lärare och deltagare har mötts på lika villkor och på samma nivå och vi undrar varför vi inte har träffats i det här formatet tidigare, säger Åsa Andersson som arbetar som studie- och yrkesvägledare på skolan.

Samtal i vardagen och ekonomistöd

Behovet av enskilda samtal har minskat med 75 procent på Blekinge folkhögskola sedan deltagarstödjare Susanne Berntsson skapat en metod som går ut på att finnas på plats och bidra till ett gott klimat vid måltider och aktiviteter.

– Tillit och trygghet skapar gynnsamma förutsättningar för att deltagarna ska kunna ta itu med eventuella svårigheter själva och på en gång i stället för att saker hinner växa och bli stora, säger hon.

Man har även infört nya ekonomirutiner, eftersom vissa deltagare inte betalade sina räkningar till skolan i tid.

– Vi var rädda att vi skulle bli sedda som »fakturapoliser«, säger Susanne Berntsson. Men det blev faktiskt tvärtom. Skuld- och skamkänslorna har minskat och deltagarnas egenmakt har ökat. Vi erbjuder möten om privatekonomi som känns både avslappnade och positiva. Vi har upptäckt att många behöver mer kunskap på det här området. ■

» Tillit och trygghet skapar gynnsamma förutsättningar för att deltagarna ska kunna ta itu med eventuella svårigheter själva och på en gång istället för att saker hinner växa och bli stora. «

SUSANNE BERTSSON, DELTAGARSTÖDJARE (SYNS TILL VÄNSTER I BILD TILLSAMMANS MED REPRESENTANTER FRÅN AKTIVITETSRÅDET, BLEKINGE FOLKHÖGSKOLA.)

» Med den här unika utbildningsformen kommer vi närmare människan. Jag tror att alla skulle ha nytta av att samarbeta mer med folkhögskolor. «

REBAND RAZA, UTBILDNINGSLEDARE FÖR YRKESUTBILDNINGAR
PÅ HAGABERGS FOLKHÖGSKOLA I SÖDERTÄLJE

UTVECKLINGSSOMRÅDE

Samverkan

Väletablerade kontakter med det omgivande samhället underlättar både rekrytering av deltagare och övergången till arbete och vidare studier. Samverkansinsatser kräver dock tid, tålamod och engagemang.

Evenemang och deltagambassadörer

Rekrytering till folkhögskolan kan ske på många sätt. I VÄGEN har många skolor medverkat vid mässor och event. Inom Västra Götalandsregionen utbildas deltagambassadörer som utifrån egna erfarenheter är med och presenterar folkhögskolan.

Kontakter, spridningsinsatser och referensgrupper

VETA Advisors utvärdering visar att samverkan är ett utmanande utvecklingsområde. I VÄGEN har många skolor dock lyckats hitta nya kontakter, exempelvis i samband med att deltagarna har fått göra fler studiebesök. Alla skolor har också gjort spridningsinsatser för att synliggöra folkhögskolan och projektet. De regionala noderna har dessutom haft referensgrupper med representanter från olika delar av samhället. Lisa Flogell är rektor på Marieborgs folkhögskola i Norrköping.

– Vår regionala referensgrupp har haft stor betydelse för att sätta folkhögskolan på kartan, säger hon. Vi har lärt oss om varandras verksamheter och det är viktigt att berätta vad folkbildningen kan erbjuda. Arbetsförmedlingen, yrkeshögskolan och andra aktörer är viktiga för oss. Att arbeta systematiskt med dessa relationer har blivit en väsentlig del av utvecklingsarbetet.

Att skapa långsiktiga och förtroendefulla samarbeten

Hagabergs folkhögskola ligger i Södertälje där sex tusen personer är arbetslösa. Det finns samtidigt stora arbetskraftsbrister i kommunen och ett tydligt behov av samverkan, eftersom många människor riskerar att falla mellan stolarna i olika insatser.

– Vi bryr oss om samhället och individerna här, säger Gordon McCulloch som är rektor på Hagaberg. Vi har ansvar, mandat och resurser för att skapa förändring tillsammans. Det är dock mycket viktigt att poängtera att vi inte är en utbildningsleverantör. Vi är en folkhögskola med ett holistiskt perspektiv på människans utveckling och vi behöver kunna kommunicera att det är just det vi är bra på.

Reband Raza arbetar som utbildningsledare för yrkesutbildningar på skolan. Hon säger:

– Med den här unika utbildningsformen kommer vi närmare människan och jag tror att alla skulle ha nytta av att samarbeta mer med

» Vi har lärt oss om varandras verksamheter och det är viktigt att berätta vad folkbildningen kan erbjuda. «

folkhögskolor. Att öka medvetenheten om vår existens i kommunen och regionen, näringslivet och civilsamhället öppnar dörrar för att nya deltagare ska hitta hit.

En utbildningsform som stärker hela människan

Under VÄGEN har Hagaberg bland annat samverkat med kommunen, Arbetsförmedlingen, industrin och ett utbildningsföretag. Syftet har varit att bygga upp ett långsiktigt och förtroendefullt samarbete. En av de deltagare som medverkat i initiativet är Nihal. Från Turkiet har hon med sig en tvåårig examen i vindteknologi och en fyraårig utbildning i internationella relationer. Ändå har hon inte lyckats få något jobb på tre år i Sverige.

– Jag är licensierad ledare på Friskis & Svettis och håller i yogaklasser på svenska, säger hon. Jag arbetar verkligen hårt för att komma in i samhället och har sökt massor av jobb, men min svenska är inte tillräckligt bra. Erfarenhet och examen spelar ingen roll då.

På Hagaberg hittade hon en plats som kändes både välkomnande och motiverande.

– Området är lugnt och vackert och jag satt ofta kvar ett par timmar efter skolan, säger hon. Det fanns ett bibliotek, jag kunde köpa kaffe och macka och det fanns en jättefin restaurang. Efter skolan var det ingen som stängde dörren. Människor var väldigt snälla och jag kände mig bekväm och fick alltid hjälp om jag bad om det. Det var starkt motiverande att känna sig så hemma på skolan.

Efter ett halvår fick Nihal ett fast jobb inom industrin.

Hagabergs tips för samverkan

- Ge mandat och delegera ansvar för samverkansarbetet.
- Se till att stödet från ledningen fungerar.
- Skapa engagemang i hela personalgruppen och se till att alla känner sig delaktiga.
- Hitta rätt kontakter i samhället och arbeta ihop er mot gemensamma mål på kort och lång sikt.
- Kommunicera ömsesidigt vad ni erbjuder och vad ni förväntar er av varandra.
- Det är väsentligt att skapa gemensamma visioner, delmål och strategier för att nå resultat.
- Ha regelbundna möten, dokumentera noggrant och följ upp kontinuerligt.
- Säkerställ uppföljning av deltagare på praktik så att stöd kan sättas in i tid.

– Första gången fick jag tjugo procent rätt på testet i svenska, säger hon. I slutet av kursen gjorde jag samma prov igen och lyckades få nittio procent. Det var en stor chock för mig. Hur kunde jag lära mig så snabbt här? Tiden på folkhögskolan gav så mycket för min hjärna, min själ och mitt hjärta. Jag lärde känna mig själv på ett nytt sätt. Allt börjar väl egentligen där. ■

» Tiden på folkhögskolan gav så mycket för min hjärna, min själ och mitt hjärta. Jag lärde känna mig själv på ett nytt sätt. «

NIHAL PÅ HAGABERGS FOLKHÖGSKOLA

UTVECKLINGSOMRÅDE

VÄGEN:s modell för utvecklingsarbete

Tidigare avsnitt har skildrat projektet VÄGEN och hur folkhögskolorna har arbetat med metodutveckling och kollegialt lärande för att stärka deltagarnas egenmakt och underlätta övergången från folkhögskolan till arbete och vidare studier. I denna del beskrivs hur utvecklings- och förändringsprocesser kan genomföras i verksamheten. VÄGEN har, med stöd av Niga Hamasor, VETA Advisor, utformat en modell i åtta steg.

1 Organisera utvecklingsarbetet
Oavsett om modellen används inom en enskild folkhögskola eller i större regionala och nationella satsningar behöver organiseringen klargöras redan från start.

- *Lokalt (på folkhögskolan):* Forma arbetsgrupper som ges tid för planering och utveckling av metoder och modeller i samverkan med kollegor, ledning och deltagare.
- *Regionalt (noder):* Skapa strukturer för att skolor ska kunna samarbeta och lära av varandra. Utse nodledare och nodrektor som ansvarar för samverkansinsatserna.
- *Nationellt:* Projektägaren och styrgruppen ansvarar för genomförandet och ger förutsättningar för att utvecklingsarbetet ska kunna bedrivas i enlighet med de gemensamt uppsatta målen.

Helheten hålls ihop genom en projektledning. I den skapas gemensamma ramar, strukturer, målsättningar och kompetensutvecklingsinsatser. Erfarenhet från den praktiska vardagen tas omhand och sprids genom konferenser, webinarier och den gemensamma plattformen Kunskapsbanken. En sammanhållen, nationell kommunikation tydliggör det teoretiska ramverket, skapar förståelse och mening i förändringsprocessen och säkerställer att erfarenheter och insikter tas tillvara och sprids.

» Systematik i utvecklingsarbetet skapar gemensamma ramar för lärande, utvärdering och kontinuerlig förbättring. «

LENA ÖSTLUND, PROJEKTLEDARE VÄGEN

»Folkhögskolans kvalitet stärks när erfarenheter delas och prövas i regelbundna samtal och när vi arbetar med ett gemensamt språk för att beskriva, förstå och utveckla utbildningsformen tillsammans.«

ULF OLSSON, PROJEKTLEDARE VÄGEN

2 **Led genom att ge stöd, mandat och handlingsutrymme**
Ledningen prioriterar, delegerar, stöttar och ger utrymme för utvecklingsarbetet. Det är avgörande att skapa en kultur som bidrar till att medarbetare utvecklas tillsammans och vågar dela med sig av sina utmaningar och framgångar.

3 **Definiera utvecklingsområden utifrån tre perspektiv**
Modellen bygger på tre perspektiv: deltagarens behov, verksamhetens struktur och organisering samt samverkan med det omgivande samhället. Utifrån dessa tre perspektiv kartläggs utvecklingsområden. De tydliggör vad som ska utvecklas och varför.

4 **Beskriv hur utvecklingsarbetet ska utföras – verktyg, språk och kollegialt lärande**
Det kollegiala lärandet är modellens motor. Fortbildningsdagar, träffar och tvärprofessionella forum skapar lärande inom och mellan skolor. För att skapa samsyn och framåtrörelse används de fyra frågorna:

- Var är vi?
- Vart ska vi?
- Hur gör vi?
- Hur blev det?

Utifrån frågorna kan metoder och arbetssätt dokumenteras, prövas, utvärderas, revideras och delas med andra.

Deltagarberättelser fungerar som ett komplement till de fyra frågorna. De synliggör formativa ögonblick, meningsfulla möten och insatser som inte alltid är förutsägbara eller mätbara.

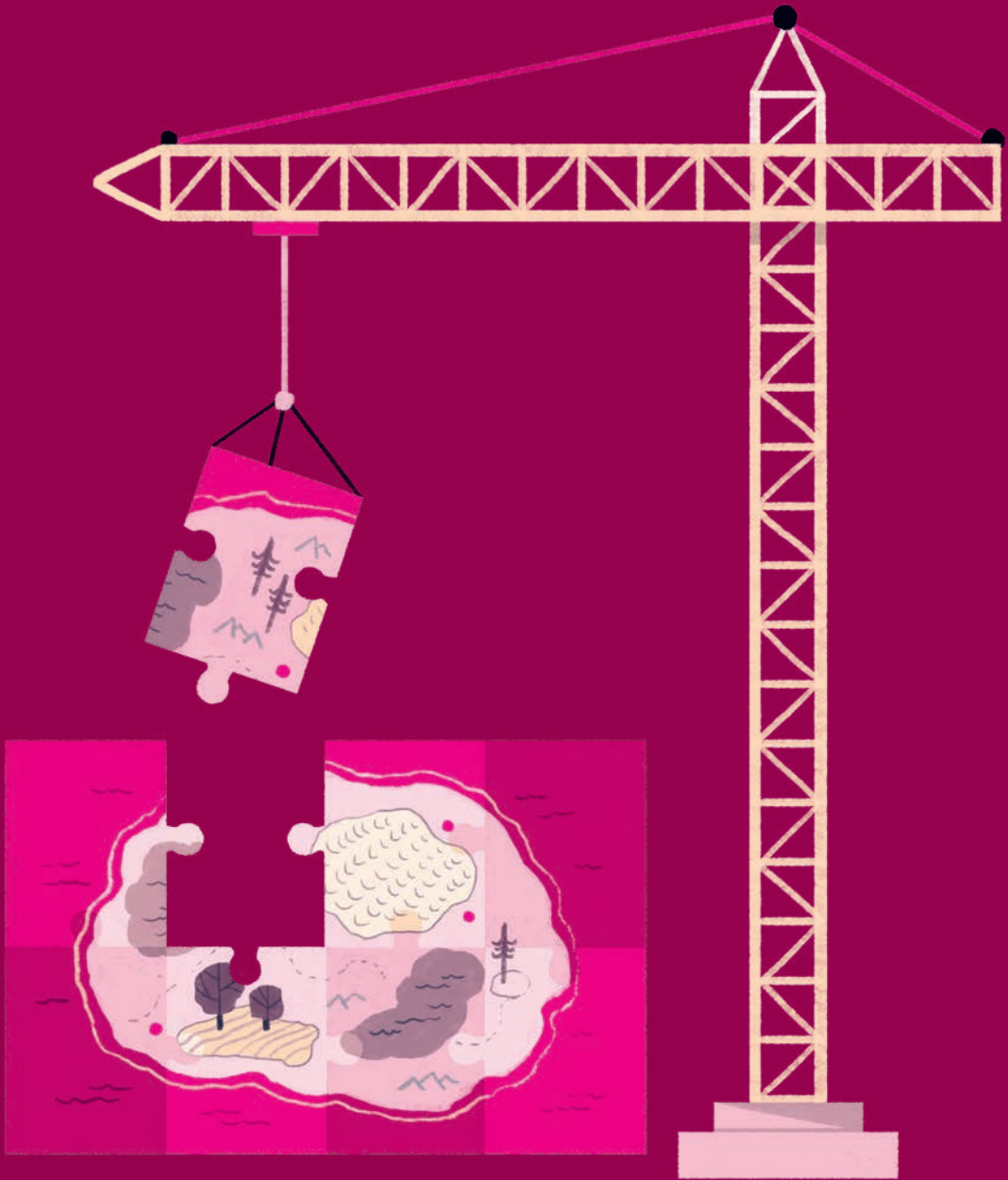
5 Samla viktiga lärdomar på ett ställe
På nationell nivå fungerar Kunskapsbanken som ett nav för kollegialt lärande. I banken publiceras metoder, berättelser och reportage från skolornas praktik tillsammans med forskning och externt material. Syftet är att bevara det som utvecklas och att göra det synligt och användbart för andra skolor, samverkanspartner och forskare. Liknande arbetssätt kan utvecklas på lokal och regional nivå, exempelvis i form av en plattform för studie- och yrkesvägledning där personal och skolor delar tips och länkar med varandra.

6 Implementera arbetssätt som fungerar och välj bort andra
Om utvecklingsarbetet ska kunna göra långsiktig nytta behöver det bli en naturlig del av den ordinarie verksamheten. Förankringsprocessen måste påbörjas i god tid. Detta skapar medvetenhet och möjligheter till delaktighet hos ledning och medarbetare.

En implementeringsplan tydliggör vilka resurser, strukturer och metoder som ska prioriteras och tas tillvara eller väljas bort inför framtiden.

7 Samverka med externa aktörer
Väletablerade kontakter med kommuner, arbetsgivare, högskolor och andra externa aktörer skapar goda förutsättningar för att rekrytera deltagare och underlätta övergången till arbete och vidare studier. Referensgrupper på regional och nationell nivå sätter utvecklingsarbete i ett sammanhang där gemensamma utmaningar och lösningar kan diskuteras. Genom spridningsinsatser och goda relationer till det omgivande samhället, synliggörs folkhögskolan som utbildningsform.

8 Gör utvecklingsarbetet till en naturlig del av folkhögskolans styrning och uppföljning
Den åttonde byggstenen handlar om att fortsätta utvecklas utifrån deltagarnas, verksamhetens och samhällets behov.
Det är väsentligt att folkhögskolan får verka i linje med sina ideal och värderingar och att utbildningsformens särart synliggörs och stärks. Den här modellen är ett bidrag till att skapa hållbara strukturer för systematiskt och kvalitetssäkrat utvecklingsarbete över tid. ■

SLUTORD Livets vägar är sällan raka. Ibland behövs både karta och kompass. Deltagarna i VÄGEN har beskrivit hur deras växande och etablering har främjats av en bildningsmiljö som ger kraft, mod och riktning.

VÄGEN har gett utrymme för att utforska och sätta ord på folkhögskolans inkluderande arbetssätt. Kompetenser och engagemang har synliggjorts. Erfarenheter har delats, prövats och diskuterats. I mötet med andra skolor har vi-känslan och gemenskapen stärkts och medarbetare har fått kollegor i hela landet. I Kunskapsbanken ryms nu metoder och modeller tillsammans med forskning, reportage och deltagarberättelser.

Vi hoppas att de lärdomar som tagit form under VÄGEN ska kunna inspirera andra folkhögskolor till kollegialt lärandet och utvecklingsarbete med medarbetare, deltagare och samverkansparter.

Projektledningen ESF-projektet VÄGEN

Lena Östlund

Ulf Olsson

Helena Isaksson Baeck

*Ensamt frö i näringsfattig jord
vilsen, sluten och trött
liten kruka, ingen plats för att gro
sinnet slitet och nött*

*Fröet börjar gro, skjuter ut ett blad
är det så här det känns, att vara glad?*

ELEONORA, DELTAGARE ALLMÄN KURS, VÄGEN 2023

VÄGEN har bedrivits med stöd av Europeiska socialfonden. Fonden förvaltas av Svenska ESF-rådet, som sedan år 2000 har i uppdrag av regeringen att stärka individens ställning på arbetsmarknaden. ESF-rådet medfinansierar projekt som arbetar med kompetensutveckling, sysselsättningsåtgärder och integrationsinsatser och som utvecklar metoder och organisations- samt samverkansformer som bidrar till att stärka Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt.

Folkhögskolan har i över 150 år erbjudit vägar till delaktighet och lärande för att utjämna utbildningsklyftor och främja människors välmående och personlig utveckling. Utifrån denna tradition har ESF-projektet VÄGEN arbetat för att stärka deltagares egenmakt och underlätta övergången från folkhögskolan till arbete och vidare studier. Det övergripande syftet har varit att bidra till ett hållbart och inkluderande arbetsliv för alla.

Projektet har medfinansierats av Europeiska socialfonden och mellan 2023 och 2026 har Folkbildningsrådet, som projektägare, lett arbetet i samverkan med femton folkhögskolor samt intresseorganisationerna RIO och OFI. Forskare, referensgrupper och utvärderare har bidragit med värdefulla perspektiv under resans gång.

Det kollegiala lärandet har haft en framskjuten plats i VÄGEN. Metoder och arbetssätt har prövats, utvecklats och delats mellan medarbetare i projektet. Begrepp som etablering och stegförflyttningar har utforskats och satts i relation till folkhögskolans idé och praktik. Ur detta arbete har en modell för utvecklingsarbete vuxit fram.

I den här skriften ryms några av VÄGEN:s viktigaste erfarenheter. Syftet är att inspirera till systematiskt och kvalitetssäkrat utvecklingsarbete, kollegialt lärande och dialog med deltagare och samverkansparter. Projektets resultat, berättelser och insikter har också samlats i en öppen digital kunskapsbank som är tillgänglig för alla.

